

Spirituality and Information Technologies: Their Influence on the Consciousness of Modern Youth

Irnazarova Sevinch

2nd-year Student, National Idea, Foundations of Spirituality and Legal Education

Program Uzbekistan State Pedagogical University named after Nizami

Annotation: This article examines the role of information technologies in modern society and their positive and negative impact on the spiritual development of young people. Special attention is given to the importance of spiritual education in the digital environment, the formation of information culture, and the role of family, education, and society in shaping the younger generation. The article also analyzes the rational use of information technologies for raising spiritually mature, educated, and modern youth.

Keywords: information technologies, spirituality, youth education, digital environment, information culture, globalization, internet, social networks, spiritual threats, national values, education, family, society, artificial intelligence, spiritual upbringing.

Ma'naviyat va axborot texnologiyalari: zamonaviy yoshlar ongiga ta'siri

O'zMPU milliy g'oya va ma'naviyat asoslari huquq ta'limi yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Irnazarova Sevinch

Annotatsiya: Mazkur maqolada axborot texnologiyalarining zamonaviy jamiyat hayotidagi o'rnini, yoshlar ma'naviyatiga ko'rsatayotgan ijobiy va salbiy ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli muhit sharoitida ma'naviy tarbiyaning ahamiyati, axborot madaniyatini shakllantirish, oila, ta'lim va jamiyatning yoshlar tarbiyasidagi o'rnini yoritilgan. Axborot texnologiyalaridan oqilona foydalanish orqali ma'naviy yetuk, bilimli va zamonaviy avlodni tarbiyalash masalalari muhokama etilgan

Kalit so'zlar: axborot texnologiyalari, ma'naviyat, yoshlar tarbiyasi, raqamli muhit, axborot madaniyati, globallashuv, internet, ijtimoiy tarmoqlar, ma'naviy tahdidlar, milliy qadriyatlar, ta'lim, oila, jamiyat, sun'iy intellekt, ma'naviy tarbiya.

Влияние информационных технологий на духовное воспитание молодежи

Аннотация: В данной статье рассматривается роль информационных технологий в жизни современного общества, а также их положительное и отрицательное влияние на духовное развитие молодежи. Особое внимание уделено значению духовного воспитания в условиях цифровой среды, формированию информационной культуры, а также роли семьи, образования и общества в воспитании подрастающего поколения. Анализируются вопросы рационального использования информационных технологий для формирования духовно зрелой, образованной и современной молодежи.

Ключевые слова: информационные технологии, духовность, воспитание молодежи, цифровая среда, информационная культура, глобализация, интернет, социальные сети, духовные угрозы, национальные ценности, образование, семья, общество, искусственный интеллект, духовное воспитание.

The Impact of Information Technologies on the Spiritual Education of Youth

XX asr – axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan, inson hayotining barcha sohalari raqamli muhit bilan chambarchas bog‘lanib borayotgan davrdir. Bugungi kunda internet, mobil qurilmalar, sun‘iy intellekt, ijtimoiy tarmoqlar va turli raqamli platformalar nafaqat iqtisodiyot va ta‘lim tizimini, balki insonning dunyoqarashi, ma‘naviyati va qadriyatlariga ham bevosita ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, yoshlar bu jarayonning eng faol qatlamidir. Ular axborot texnologiyalaridan tez foydalanadi, yangi ma‘lumotlarni tez qabul qiladi va zamonaviy tendensiyalarga tez moslashadi. Shu bilan birga, bu holat ularning ma‘naviy dunyosiga ham kuchli ta‘sir ko‘rsatadi. Shuning uchun ma‘naviyat va axborot texnologiyalari o‘rtasidagi munosabatni chuqur o‘rganish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Axborot texnologiyalarining jamiyatdagi o‘rni Axborot texnologiyalari inson hayotini yengillashtirish, tezkor axborot almashinuvi va global muloqotni ta‘minlashda muhim

rol o'ynaydi. Bugungi kunda ta'lim, tibbiyot, iqtisodiyot, bank tizimi va hatto davlat boshqaruvi ham raqamli texnologiyalar asosida ishlamoqda. Yoshlar uchun esa bu soha katta imkoniyatlar eshigini ochmoqda. Ular internet orqali istalgan fan bo'yicha bilim olish, xorijiy tillarni o'rganish, onlayn kurslarda qatnashish va yangi kasblarni egallash imkoniga ega bo'lmoqda. Bu esa ularning bilim darajasini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, axborot texnologiyalari ijodiy sohalarning rivojlanishiga ham katta turtki bermoqda. Dizayn, dasturlash, video montaj, blog yuritish va boshqa ko'plab yo'nalishlarda yoshlar o'z iste'dodini namoyon etish imkoniga ega bo'lmoqda.

Ijobiy ta'sirlar: bilim va imkoniyatlar kengayishi Axborot texnologiyalarining eng katta ijobiy jihatlaridan biri – bilimga kirish imkoniyatining kengayishidir. Avvallari kitoblar va an'anaviy ta'lim asosiy manba bo'lgan bo'lsa, hozirda raqamli resurslar bilim olishni yanada tez va qulay qildi. Masalan, elektron kutubxonalar orqali minglab kitoblardan foydalanish, video darslar orqali murakkab mavzularni tushunish, onlayn platformalarda mustaqil o'qish imkoniyati mavjud. Bu esa yoshlarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Bundan tashqari, global muloqot imkoniyati ham kengaydi. Ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalar orqali yoshlar dunyoning turli burchaklaridagi tengdoshlari bilan fikr almashadi, madaniyatlar bilan tanishadi va yangi tajriba orttiradi. Salbiy ta'sirlar va xavf omillari Shu bilan birga, axborot texnologiyalarining salbiy jihatlar ham mavjud. Eng katta muammolardan biri – axborot oqimining nazoratsizligi. Internetda har qanday ma'lumotni topish mumkin, lekin ularning hammasi ham ishonchli emas. Noto'g'ri yoki buzilgan axborot yoshlar ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ikkinchi muammo – ijtimoiy tarmoqlarga qaramlikdir. Ko'plab yoshlar ko'p vaqtini telefon va internetda o'tkazib, real hayotdagi muloqotdan uzoqlashmoqda. Bu esa ularning ijtimoiy faolligiga, o'qish samaradorligiga va ruhiy holatiga salbiy ta'sir qiladi. Yana bir muhim xavf – ma'naviyatga zid kontentlarning mavjudligidir. Internetda axloqsizlik, zo'ravonlik yoki noto'g'ri g'oyalarni targ'ib qiluvchi materiallar

ham uchraydi. Bunday kontent yoshlar ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ma'naviyat tushunchasi va uning ahamiyati Ma'naviyat insonning ichki dunyosi, axloqi, dunyoqarashi va qadriyatlarini ifodalaydi. U insonni ezgulikka, halollikka va insonparvarlikka yo'naltiradi. Ma'naviy jihatdan boy inson har qanday vaziyatda to'g'ri qaror qabul qila oladi. Yoshlar ma'naviyatini shakllantirish jamiyat kelajagini belgilaydi. Agar yoshlar ma'naviy jihatdan yetuk bo'lsa, ular jamiyat rivojiga katta hissa qo'sha oladi. Aks holda esa, turli salbiy oqimlar ta'siriga tushib qolish xavfi ortadi. Globallashuv sharoitida ma'naviy tarbiya Globallashuv jarayoni dunyoni "kichiklashtirdi", ya'ni axborot va madaniyatlar almashinuvini tezlashtirdi. Bu jarayon ijobiy imkoniyatlar bilan birga, ma'naviy tahdidlarni ham keltirib chiqarmoqda.

Shu sababli yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash muhim ahamiyatga ega. Buyuk ajdodlarimiz merosi, milliy urf-odatlar va an'analar yoshlarni yot g'oyalardan himoya qilishda mustahkam asos bo'lib xizmat qiladi.

Oila, ta'lim va jamiyatning roli Yoshlar tarbiyasida eng muhim uch omil mavjud: oila, ta'lim va jamiyat. Oila – birinchi tarbiya maktabidir. Ota-onalar farzandlariga to'g'ri yo'l ko'rsatishi, internetdan foydalanishni nazorat qilishi va ma'naviy tarbiya berishi lozim. Ta'lim muassasalari esa bilim bilan birga ma'naviy tarbiyani ham uyg'un olib borishi kerak. Dars jarayonlarida milliy qadriyatlar, axloqiy saboqlar va tarixiy merosga alohida e'tibor qaratilishi zarur. Jamiyat esa yoshlar uchun sog'lom muhit yaratishi, ularni qo'llab-quvvatlashi va foydali faoliyatga yo'naltirishi lozim.

Axborot madaniyati va mas'uliyat Bugungi kunda "axborot madaniyati" tushunchasi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu – axborotdan to'g'ri foydalanish, uni tahlil qilish va tanqidiy yondashish qobiliyatidir. Yoshlar har qanday ma'lumotni qabul qilishdan oldin uni tekshirishni o'rganishi kerak. Shuningdek, internetdan faqat foydali maqsadlarda foydalanish muhimdir. Bugungi raqamli davrda yoshlarning fikrlash tarzida sezilarli o'zgarishlar kuzatilmoqda. Axborot texnologiyalari inson tafakkurini

tezkor qaror qabul qilishga, qisqa muddat ichida katta hajmdagi ma'lumotlarni qabul qilishga moslashtirmoqda. Bu holat bir tomondan ijobiy bo'lib, yoshlarning tahliliy fikrlashini rivojlantirsa, ikkinchi tomondan chuqur mushohada yuritish qobiliyatining pasayishiga olib kelishi mumkin. Ko'plab yoshlar ma'lumotni tez qabul qilgani holda, uni chuqur tahlil qilishga kamroq e'tibor qaratmoqda. Natijada yuzaki xulosalar chiqarish holatlari ortmoqda.

Shu sababli yoshlarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Tanqidiy fikrlash yoshlarni har qanday axborotni tekshirib ko'rishga, uning ishonchliligini baholashga va mustaqil xulosa chiqarishga yordam beradi. Bu esa ularning ma'naviy immunitetini mustahkamlaydi. Sun'iy intellekt bugungi kunda inson hayotining turli jabhalariga kirib kelmoqda. Ta'lim, tibbiyot, iqtisodiyot, fan va boshqa sohalarda sun'iy intellektdan samarali foydalanilmoqda. Yoshlar esa bu texnologiyani tez o'zlashtirayotgan qatlam hisoblanadi.

Sun'iy intellekt yoshlarning bilim olish jarayonini yengillashtiradi, murakkab masalalarni hal qilishda yordam beradi va ijodiy g'oyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, turli dasturlar yordamida matn yaratish, grafik dizayn qilish yoki murakkab hisob-kitoblarni bajarish imkoniyati mavjud. Biroq sun'iy intellektdan noto'g'ri foydalanish xavfi ham bor. Agar yoshlar bu texnologiyaga haddan tashqari suyanib qolsa, mustaqil fikrlash qobiliyati susayishi mumkin. Shuningdek, noto'g'ri yoki zararli ma'lumotlardan foydalanish ma'naviy qadriyatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi ehtimoli mavjud. Shu sababli sun'iy intellektdan foydalanishda axloqiy me'yorlarga amal qilish muhimdir. Ijtimoiy tarmoqlar bugungi yoshlarning kundalik hayotining ajralmas qismiga aylangan. Ular orqali yoshlar yangiliklardan xabardor bo'ladi, do'stlari bilan muloqot qiladi va turli bilimlarni egallaydi. Bu jarayon ijobiy natijalar bilan birga, ayrim salbiy oqibatlarni ham keltirib chiqarmoqda. Ko'plab yoshlar ijtimoiy tarmoqlarda ideal hayot obrazlarini ko'rib, o'z hayotidan qoniqmaslik hissiga tushib

qolmoqda. Bu esa ruhiy tushkunlik, o'ziga ishonchsizlik va stressni kuchaytirishi mumkin. Ayrim hollarda yoshlar internetdagi mashhurlikka intilib, ma'naviy me'yorlarga zid xatti-harakatlarni sodir etishi mumkin.

Shuning uchun ota-onalar va pedagoglar yoshlarni ijtimoiy tarmoqlardan oqilona foydalanishga o'rgatishi lozim. Virtual hayot bilan real hayot o'rtasidagi muvozanatni saqlash ma'naviy sog'lomlik garovidir. Globallashuv sharoitida milliy qadriyatlarni asrab-avaylash muhim masalalardan biridir. Internet orqali turli madaniyatlar kirib kelmoqda. Bu bir tomondan dunyoqarashni kengaytirsam, ikkinchi tomondan milliy o'zlikni yo'qotish xavfini tug'dirishi mumkin. Yoshlarni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ularga buyuk ajdodlarimiz merosini o'rgatish va tarixiy xotirani mustahkamlash zarur. Raqamli platformalarda milliy madaniyatni targ'ib qilish, tarixiy merosga oid elektron resurslar yaratish yoshlar ma'naviyatini boyitadi.

Masalan, Alisher Navoiy, Amir Temur, Mirzo Ulug'bek kabi buyuk ajdodlarimizning ilmiy va ma'naviy merosini raqamli formatda yoshlar orasida keng targ'ib qilish ularning ma'naviy kamolotiga xizmat qiladi. Bugungi kunda raqamli savodxonlik har bir yosh uchun zarur ko'nikmaga aylangan. Raqamli savodxonlik nafaqat texnik vositalardan foydalanish, balki axborotni saralash, tahlil qilish va xavfsiz foydalanishni ham anglatadi. Yoshlar internet xavfsizligi qoidalarini bilishi, shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilishi va zararli axborotlardan saqlanishni o'rganishi kerak. Bu borada maktab va oliy ta'lim muassasalarida maxsus mashg'ulotlar tashkil etish maqsadga muvofiq. Yoshlarni ma'naviy jihatdan barkamol qilib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bugungi kunda mamlakatimizda yoshlarni qo'llab-quvvatlash, ularning bilim olishi va bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga qaratilgan ko'plab dasturlar amalga oshirilmoqda. Raqamli texnologiyalarni rivojlantirish bilan birga, yoshlarning ma'naviy tarbiyasiga e'tibor qaratish kelajak taraqqiyotining muhim omilidir. Yoshlar uchun foydali kontent yaratish, elektron kutubxonalarni rivojlantirish

va ma'naviy-ma'rifiy platformalarni kengaytirish zarur. Xulosa qilib aytganda, axborot texnologiyalari zamonaviy jamiyat rivojining ajralmas qismi bo'lib, yoshlar uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Biroq bu imkoniyatlardan oqilona foydalanish zarur. Ma'naviyat esa insonni to'g'ri yo'lga boshlovchi eng muhim omildir. Axborot texnologiyalari va ma'naviyat o'rtasidagi muvozanatni saqlash, yoshlarni ongli va bilimli qilib tarbiyalash bugungi kunning eng muhim vazifasidir. Faqat shundagina biz ma'naviy yetuk, bilimli va zamonaviy jamiyat qurishga erisha olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Shavkat Mirziyoyev. **Yangi O'zbekiston strategiyasi.** – Toshkent: “O'zbekiston” nashriyoti, 2021.
2. Islom Karimov. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: “Ma'naviyat”, 2008.
3. UNESCO. **Digital Literacy in Education.** Paris, 2022.
4. UNICEF. **The State of the World's Children in a Digital Age.** New York, 2021.
5. World Economic Forum. **The Future of Jobs Report.** Geneva, 2023.
6. Ministry of Higher Education, Science and Innovation of Uzbekistan. **Raqamli ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi.** Toshkent, 2022.
7. United Nations. **Youth and Digital Transformation Report.** New York, 2022.
8. Pedagogika / Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik. – Toshkent, 2020.
9. Zamonaviy axborot texnologiyalari va ma'naviy tarbiya masalalari bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2023.
10. Internet manbalari va elektron kutubxonalar:
 - [Ziyonet axborot-ta'lim portali](#)
 - [O'zbekiston Milliy kutubxonasi](#)
 - [UNESCO rasmiy sayti](#)
 - [UNICEF rasmiy sayti](#)